

Dood Paard & Toneelhuis | Kuno Bakker & Mokhallad Rasem

De verse tijd

*Kunnen wij alleen maar spelen
en het nergens over hebben?
Kunnen we alle woorden weggooien
en opnieuw beginnen?
Kunnen we niet: jij bent zo en ik ben zo?*

In *De verse tijd* onderzoeken Rasem en Bakker hun verhouding tot het huidige tijdsgewricht. De twee in Antwerpen wonende theatermakers spelen negen mini-drama's met telkens een centraal thema: liefde, angst, eenzaamheid, seks, oorlog, geheimen, vaders, kunst en dood. Deze thema's leiden tot conflicten, maar ook tot herkenning en verzoening. Voer voor een klassieke tragedie dus, maar deze stukjes zijn allesbehalve klassiek. Samen vertellen de delen een overkoepelend verhaal over twee mannen die, ondanks hun verschillen, zoeken naar de gedeelde grond waar hun levens elkaar raken en verrijken. Of waar ze elkaar misschien met rust moeten laten.

In het openhartige gesprek dat rond deze verschillen ontstaat, wordt het publiek uitgenodigd om mee te denken en zelf een positie te bepalen.

van en met
Kuno Bakker, Mokhallad Rasem
licht en video
Julian Maiwald
productieleiding en techniek
Iwan Van Vlierberghe
dramaturgisch advies
Erwin Jans
techniek
Anton Leysen
uitvoering decor
decoratelier Toneelhuis: Jan Palinckx, Karl Schneider, Patrick Jacobs, Senne Suls
productie
Dood Paard
coproductie
Toneelhuis

muziek

Abu Haider zingt *Mahwahl*

Brahms: *Cello Sonata #1 In E Minor, Op. 38 - 1. Allegro Non Troppo* door Anner Bylsma, Lambert Orkis

Zoek de negen verschillen

Hoe ontmoeten we elkaar? Ontmoeten we elkaar überhaupt wel? Dat is geen overbodige of absurde vraag in onze multiculturele steden. Antwerpen telt inmiddels honderdvijfenzeventig nationaliteiten of meer. Dat wil zeggen dat mensen uit zowat de hele wereld in 't stad wonen. Onze steden zijn 'contactzones' waarin culturen en mensen die tot nog toe gescheiden waren door geografie, geschiedenis, ras, etniciteit, etc. gedwongen worden om samen te leven in dezelfde ruimte. En dat in een context van macht en ongelijke relaties. Contactzones zijn dus altijd ook conflictzones. We kunnen er niet meer vanuit gaan dat we elkaar onmiddellijk kunnen begrijpen.

Toch komen we voortdurend met elkaar in aanraking. We kunnen niet anders. "*Moving at the speed of life, we are bound to collide with each other*". Het leven gaat zo snel dat we niet anders kunnen dan tegen elkaar opbotsen. Het is het intrigerende motto van de film *Crash* (2004) van de Amerikaanse cineast Paul Haggis, het verhaal van een aantal toevallige maar confronterende ontmoetingen tussen mensen met verschillende huidskleur, verschillende sociale status en verschillende culturele achtergronden in LA. Ook in onze steden is de aanrakingsdichtheid ongezien hoog geworden. De vraag is al lang niet meer of we elkaar aanraken, maar wel hoe. Hoe willen we met elkaar omgaan? Hoe waarderen we onze onderlinge verschillen?

Van alle verschillen zijn vooral de culturele verschillen de voorbije decennia overgewaardeerd. Onze culturele afkomst lijkt alles over ons te zeggen. Met alle gevolgen vandien. Culturele identiteit wordt een wapen, een eis, een schild, een absolute zekerheid, een burcht, een muur, een streefdoel, een verwijt, een reden tot wantrouwen, onbegrip en zelfs geweld. Kunnen we nog wel ontmoeten? 'Oh, East is East, and West is West, and never the Twain shall meet': met die beroemde en beruchte veel geciteerde regels opent Rudyard Kipling zijn gedicht 'The Ballad of East and West'. Het is een gedicht uit een tijd dat Engeland nog een koloniale en imperiale macht was en Kipling geloofde blijkbaar niet erg in een dialoog tussen culturen. En nog steeds lijkt het dat 'de tweeling' alleen maar contact heeft in de gedaantes van angst, vooroordeel, wederzijds wantrouwen, haat en geweld. De mediaberichtgeving die zich voedt aan een polariserend discours maakt het niet makkelijker.

Toch mag dat het laatste woord niet zijn. Het is trouwens ook het laatste woord niet. De stelling dat culturen tegenover elkaar staan ('East is East, and West is West') is immers alleen maar het openingsvers van Kiplings gedicht. De daaropvolgende en helaas veel minder vaak geciteerde regels luiden:

*But there is neither East nor West, Border,
nor Breed, nor Birth,
When two strong (wo)men stand face to face,
Tho' they come from the ends of the earth!*

Het kan dus toch, elkaar ontmoeten. Het gaat er om verder te lezen dan de eerste regels, verder dan de headlines, verder dan de clichés en de stereotypen, verder dan de al te makkelijke politieke one-liners, verder dan de voorgekauwde ideologische berichtgeving, verder dan het wantrouwen en de vooroordelen. Maar wat ligt er 'verder'? Wat gebeurt er daar? Als we Kipling mogen geloven, dan is 'verder' de plek van de echte ontmoeting. Het staan van aangezicht tot aangezicht. Geen Oost, geen West, geen grens, geen ras, geen afkomst. Met als enige steun: de eigen sterkte. Die eigenlijk de erkenning van een zwakte is, een afzien van alle schilden waarachter we ons zo makkelijk verbergen. Wat blijft er over als alles is afgelegd? De mogelijkheid van de ontmoeting zelf. Misschien zoals in deze voorstelling?

Enkele seizoenen geleden speelde Mokhallad Rasem in *Othello (Bye Bye)* van Dood Paard. Daar leerde hij Kuno Bakker kennen. In hun gezamenlijke autoritten tijdens de tournee van de voorstelling begonnen ze aan een gesprek dat nog tot op de dag van vandaag voortduurt.

Kuno: “Mokhallad kan goed vertellen. Ik raakte gefascineerd door zijn verhalen, bijvoorbeeld over hoe in Irak in familieverband problemen worden opgelost, hoe er verjaardagen worden gevierd, etc. Ik heb hem voorgesteld om die gesprekken verder te zetten. Ik was ook erg getroffen door de beeldtaal in zijn voorstellingen. Die kano in Hamlet Symphony bijvoorbeeld. Die vond ik heel poëtisch, heel gedurfd. Mijn eigen verbeelding uit zich meer in woorden en teksten.”

Mokhallad en Kuno besloten samen aan een voorstelling te werken. Ze hebben intussen van hun gesprekken een werkmethode gemaakt. In een open dialoog zijn zij elkaar om beurten vragen gaan stellen. Over alles en nog wat. Aanvankelijk waren dat losse gesprekken. Later meer gestructureerd rond een bepaald thema. Wat betekent het woord ‘grens’ voor jou? Wat betekent ‘de liefde’ voor jou? Wat betekent ‘poëzie’? Welke relatie heb je tot je moeder? Wat eet je graag?

Kuno: “Natuurlijk stel ik me wel eens de vraag: hoeveel betekent het wat wij tegen elkaar zeggen? In de wereldliteratuur is er al zoveel moois en dieps gezegd? Ik werk meestal met stukken en teksten die hun waarde al bewezen hebben. Dit is een nieuwe situatie voor mij. Soms is het ook wat oncomfortabel om te moeten werken zonder de zekerheid van een stevige tekst. Maar de ontmoeting vraagt om een open gesprek waarvan de contouren niet op voorhand vastliggen.”

Op een bepaald ogenblik in het repetitieproces zijn Mokhallad en Kuno hun gesprekken beginnen opnemen. Ze hebben ze beluisterd, uitgeschreven, voor een deel uitgezuiverd. Ze concentreerden zich op negen woorden of begrippen waarover ze zes minuten samen praat-ten. Het geheel wordt een ketting van negen kleine voorstellingen.

Mokhallad: *“Naar jezelf luisteren is heel confronterend. Ik verbaas me soms over wat ik heb gezegd. Je herontdekt jezelf als iemand anders wanneer je naar je eigen stem luistert.”*

Mokhallad komt uit Irak, Kuno uit Nederland. Samen hebben ze door Antwerpen gewandeld, een stad waarin ze beiden inwijkeling zijn. De ene merkt dingen op die de andere niet ziet. De andere hoort wat de ene ontgaat.

Mokhallad: *“Ik was verbaasd dat zoveel mensen een hond hebben. Totdat ik begreep dat dat veel met eenzaamheid te maken had. Mensen praten hier ook veel meer met dieren dan in bijvoorbeeld Irak.”*

In hun gesprekken willen Mokhallad en Kuno een plek creëren om elkaar te ontmoeten, om elkaar te kruisen en om desnoods ook naast elkaar door te kunnen lopen.

Kuno: *“Misverstanden zijn onvermijdelijk. Woorden en begrippen verwijzen niet altijd naar hetzelfde. Zo hadden we op een bepaald ogenblik een gesprek over het ‘leven voor dit leven’. Voor mij ging dat over reïncarnatie en dat soort dingen, maar voor Mokhallad over zijn leven in Irak voordat hij naar Europa kwam. Het klinkt misschien soft maar je moet de tijd nemen om je in iemand te verdiepen. Voorbij het misverstand ligt meestal een groter begrip.”*

De gesprekken gaan over grote en kleine thema’s: over eenzaamheid en oorlog, maar ook over de smaak van eten en het belang van kruiden. Het is in de banaliteit of de alledaagsheid van het gesprek dat Mokhallad en Kuno de valkuilen proberen te vermijden van de simpele tegenstelling en van het zoeken naar het culturele, religieuze, etnische,... verschil als verklaring voor alles.

Kuno: *“Mokhallad spreekt over de moeder als een schaduw die je beschermt. Dat beeld kan je alleen maar begrijpen wanneer je weet dat hij uit een land komt waar het heel warm is en waar schaduw gelijkstaat met overleven. In het koude land waar ik vandaan kom, zie ik de moeder als een zon. Maar eigenlijk zeggen we precies hetzelfde.”*

De gesprekken zijn bedoeld als een grote verzameling aan materiaal. Net zoals er ook beelden en handelingen zonder woorden verzameld worden. Om later samengevoegd te worden tot de voorstelling.

Mokhallad: *“In spontane gesprekken ontdek je de poëzie van het leven. Het leven is vaak hard en zwaar, maar er zit ook veel poëzie in. Door lang en vaak met iemand te praten ontdekt je de schoonheid van zijn of haar ziel en ook de schoonheid van je eigen ziel. Die schoonheid is niet onmiddellijk zichtbaar.”*

Het gaat er Kuno en Mokhallad niet om het verschil te verabsoluteren. Jij bent zo en ik ben zo. Want dan wordt het verschil onoverbrugbaar. Het gaat erom het verschil vruchtbaar te maken. Het gaat erom het verschil in een nieuwe verbeelding van jezelf en van de andere om te zetten.

Erwin Jans, dramaturg